

a könyvtárosi szemléletben rejlik. Az információs és tanácsadó iroda jelentőségének taglalását tehát finoman elhárítja magától a könyvtárvezető, annál szívesebben tereli azonban a szót a megoldásra váró feladatokra, tennivalókra, a megfelelő működtetés akadályaira. A legnagyobb nehézségeket a jó reklám, a figyelemfelhívó propaganda hiánya okozza, hiszen a szolgálat gördülékeny működtetéséhez mindenekelőtt az kell, hogy megismertessék. Mivel elsősorban a tanácsra szoruló gyerekeket várják, szükség lenne az iskolákon belüli hirdásra, részletes – és rokonszenvező – ismertetésére annak, mit is tud nyújtani az iroda a hozzá fordulóknak. A legalkalmasabb keretül az osztályfőnöki órák kínálkoznak, kérdés, hogy a tanárok együttműködésére mennyire lehet számítani. Ugyancsak jó lenne, ha az iskolai

könyvtárosok és a tömegkommunikációs eszközök is beszámolhatnának erről az új lehetőségről. További gond, hogy az a munkatárs, aki az iroda működését elindította, épp elmegy a könyvtártól, a megfelelő, szívvel-lélekkel dolgozó „tanácsadók” fellelése pedig más, esetleg szintén megnyíló irodákban sem lesz könnyű. Sok múlik azon is, hogy a társintézmény, a könyvtár munkája mennyire hatékony és bizalomgerjesztő. Egy bizonyos: még sok-sok figyelem és türelem szükséges ahhoz, hogy az Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda, valamint a reménybeli hálózat a lehetőségeiben foglalt ígéretek beteljesítésére alkalmas, barátságos, vendégeinek tudást és örömet adó szervezetté váljék.

Abody Rita

A módszertani munka változásai Veszprém megyében II.

A hálózati módszertani munka a könyvtári tevékenység minden ágazatában, az irányításban, a tervezésben, ellenőrzésben, az állomány kialakításában, feltárásában, az olvasószolgálat, a tájékoztatás, a propaganda, a könyvtári kapcsolatokat megteremtő és állandóan ápoló munkában egyaránt jelen van, s igyekszik hatni a kis könyvtárak tevékenységére. A megyében a hálózati alközpontokban végzett szakmai munka színvonala eltéréseket mutat. Az eltéréseknek számos oka van (személyi, anyagi, módszerbeli stb.), de annak vizsgálata, hogy egyes területeken miért jelentősek az eltérések, alaposabb elemzést érdemel.

Az objektív különbségek önmagukban is eltérő formái és tartalmi feladatokat adnak a hálózati alközpontoknak. Mások a módszertani munka összetevői Tapolcán, ahol a terület nagy részén körzeti könyvtárak működnek, és más a devecseri körzetben, ahol valamennyi ellátóhely a központi ellátásba tartozik. De a devecseri körzetben is megváltoztatta a munkát a kettős funkciójú könyvtárak létrehozása.

Már a feladatok eltérő volta miatt is alig lehet egységes hálózati munkáról beszélni. Például más-más a könyvvásárlási keretek biz-

tosítása az egyes alközpontokban. Pápán szerződést kötöttek a tanácsokkal. A fenntartók a szerződésben vállalt összeget évenként átutalják a központi könyvellátás számlájára. Hasonló a gyakorlat a veszprémi könyvellátó rendszerben is. A devecseri könyvtárhoz tartozó községek fenntartói viszont lemondtak könyvvásárlási keretükről a Devecseri Nagyközségi Közös Tanács javára, s a körzet könyvvásárlási kerete egy összegben a devecseri könyvtár költségvetésében szerepel.

Nem ugyanaz az egyes alközpontokban a könyvek kijuttatásának gyakorlata sem, különböző módszerekkel állítják össze az anyagot. Pápán a módszertani osztály dolgozói válogatnak nagyobb mennyiséget, ezt kocsival kiviszik és a könyvtárosok ebből a helyszínen válogatnak. Ajkán, Devecserben, Tapolcán a kintlévő állományt is figyelembe véve már a rendeléskor az egyes ellátóhelyekre irányítják a könyveket.

Nem egyforma hangsúlyt kap az állomány feltárása sem. Ajkán betűrendes katalógust építenek az ellátóhelyek számára, Pápán és Tapolcán raktári katalógust, Devecserben és Veszprémben elsősorban a nyomtatott kataló-

gus, illetve gyarapodási jegyzék használatát helyezik előtérbe. Mindegyik ellátórendszerben az általuk létrehozott módszerre, illetve gyakorlatra „esküsznek”.

Valamennyi módszertani alközpontban megfigyelhető az alkotó törekvés, mindenütt találkozunk útkereső szándékkal, de a hálózati könyvtárosok egy része nem mindig tudja, mit is tegyen bizonyos helyzetekben. Általában jól látják a tennivalókat, csak a megoldás módját nem ismerik, vagy ha tesznek is valamit, lehet, hogy nem a legcélszerűbbet választják.

Hogy melyik alközpont mit tart fontosabbnak, azt a módszertani munka iránya is jelzi. A veszprémi társulás irányításában egyre nagyobb hangsúlyt kap – helyesen – a szolgáltatások népszerűsítése. Ajka város körzetében, s az átvett iskolai könyvtárakban megkezdték a cédulakatalógusok építését. A devecseri körzetben hosszú évek óta központi kérdésként kezelték a könyvtárak elhelyezését. Szerintük ott, ahol alkalmatlan helyiségekben elhelyezett egy-két zsúfolt szekrény jelenti a könyvtárat, nem lehet szó igazi értelemben olvasókkal való elmélyült foglalkozásról, s így az elhelyezések megoldását a könyvtárfejlesztés kulcskérdésének tekintették. Pápán a négy módszertani könyvtáros közül ketten foglalkoznak a falusi könyvtárakkal, ketten csak az új könyveket dolgozzák fel. Tapolcán ugyancsak két munkatárs jár vidékre, a feldolgozó csoport végzi a leltározást stb., Veszprémben három, megosztva a területet, Devecserben négy. Ahol csak módszertani feladatot kell végezni a módszertanosnak, huszonöt-harminc kisközség ellátását is képes elvégezni, de például Pápa esetében, ahol a könyvszállítást is végzik, ennyi már nagyon sok lenne. Munkaidejük háromnegyed részét a könyvcserre teszi ki, s csak a maradék idő jut egyéb feladatokra. Ennek az aránynak épp fordítottnak kellene lennie!

A módszertani feladatok ellátásához talán a legjobb megoldás a munkatársak közötti területi beosztás. Előnye, hogy a könyvtáros alaposan megismerheti a falvak életét, a rendszeresen látogatott könyvtárak minden gondját. Fejlődésében ismerheti meg egy-egy községi könyvtár munkáját. Tartós kapcsolatot teremthet a tanácsi vezetéssel, baráti, szívélyes kapcsolatot alakíthat ki a könyvtárossal.

Ennek a rendszernek egyetlen hátránya, hogy ha gyengén képzett az instruktor, a terület könyvtárai tartósan kénytelenek nélkülözni a hasznos és szükséges módszertani segítséget. Ennek a veszélynek elhárítása érdekében a te-

rületi munkamegosztás esetében is elengedhetetlen, hogy évente egy-két alkalommal a könyvtárigazgató is meglátogassa a beosztottjai munkakörébe utalt könyvtárakat.

A hálózati csoportvezető a maga ügykörébe csak annyi községet vonjon be, hogy mellette módja legyen az egész terület ellenőrzésére, a központi irányító feladatok ellátására, a központi kapcsolatok ápolására.

Sor kerülhet a falusi módszertani munka szakosítására is, amikor a szervezeti feladatok további csökkenésével, a könyvtárak működési körülményeinek konszolidációjával túlsúlyba kerülhetnek a tartalmi feladatok. Így a hálózati könyvtárosok látogatásainak száma csökkenhet, és a munka zöme a szó korszerű tartalmában értelmezett módszertani tevékenységre korlátozódik.

Tapasztalatok szerint a könyvtárigazgatónak sokkal többet kell foglalkoznia a hálózat területi gondjaival, a könyvtárosok szakmai, emberi fejlődésével, s szorosabb kapcsolatot kell kiépítenie a könyvtárak fenntartóival.

Központi ellátás és módszertani munka

A központi könyvellátási rendszer bevezetése – nyugodtan mondhatjuk – mérföldkő a kisközségek könyvellátásának történetében. Veszprém megyét az országos szervek bizták meg e kísérlet elkezdsével. A kísérlethez természetesen anyagi eszközöket is kaptunk: művelődési autókat, létszámot, könyvvásárlási keretet stb. A megyei könyvtár vezetői és a hálózati alközpontok éltek a lehetőséggel, s országos visszhangot kiváltó eredményeket értek el. A munkát először a devecseri, majd a veszprémi és a pápai könyvtárak végezték.

A központi ellátás részmunkáit nem kívánom leírni, csupán azt hangsúlyozom, hogy e rendszer beindításával nem egyszerűen szervezeti változásokról, új vagy éppen felújított módszerek alkalmazásáról volt szó, hanem arról, hogy egy minőségileg más követelményrendszerhez való alkalmazkodással kell végezni a munkát. Ezen ellátási forma akkor igazán hasznos és eredményes (s gazdaságos), ha *szolgáltatás-szétsugárzó rendszerré válik!* Ezt még sehol sem értük el valójában. Sokan még mindig nem vették észre, hogy e rendszerben nem lehet a régi módszerekkel dolgozni. Sajnos néhány hálózati könyvtáros még mindig nem látja, hogy a rendszer nem cél, hanem eszköz!

A könyvek tervszerű kiszállítása a munkafázisnak egy igen fontos része, de arra már nem figyelnek, hogy a könyveknek mi lesz a sorsuk. Megtudják-e a lakosok (a potenciális használók), hogy egyáltalán ott vannak? Kezébe kerül-e annak, akinek valóban szüksége lenne rá?... stb. Tudják-e a falun élők (vajon minden községi könyvtáros tudja-e), mit jelent számukra ez a szolgáltatás? Ezekkel a kérdésekkel kezdődik tulajdonképpen a rendszer kibaszálása. E munkát már nem lehet rutinból végezni, ehhez megalapozott szakmai tudásnak, a központi és a helyi szolgáltatások ismeretének, irodalmi, s általános műveltségnek is lennie kell.

Az ellátás sok aprómunkával, adminisztrációval is jár. A nyilvántartások közül azonban a pápai és a veszprémi társuláznál hiányzik egy fontos eszköz: a teljes ellátmányt nyilvántartó raktári katalógus! A községi könyvtárakról készült letéti nyilvántartás sem teljes, hiányoznak ezekből is a rendszerek indulása előtti állomány lapjai. E pontos nyilvántartások nélkül tervszerű, tudatos és gazdaságos állománygyarapítást végezni nem lehet!

A szolgáltatások közvetítése

A szolgáltatások szétszaggató rendszerének, a módszertani munka eredményességének is „talpköve” az erős központi könyvtár: minden ami lentebb van, ettől függve kapja vagy nem kapja meg a könyvtári szolgáltatásokat. Ebből következik, hogy a könyvtárak helyi és hálózati tevékenységének bármilyen szétválasztása a gyakorlatban lehetetlen. Például a könyvtárközi kérések, hangfelvételek, egyéb eszközök gyors kijuttatása a központi könyvtár olvasószolgálatán, a zenei részleg vezetőjén stb. is múlik.

A hálózati alközpontok egyre többször adnak egyedi kérésekre könyveket, folyóiratokat, bár a kis községek a lehetőségekkel nem élnek egyformán, ami a módszertani munka minőségét is jelzi. Devecserben a teljesített egyedi kérések száma meghaladja a kilencszázat, ez Pápan harminc-negyven, a veszprémi ellátórendszerben ötven-harvan. Az, hogy a legkisebb könyvtárakból is érkezik igény könyvre, irodalomkutatásra, már a magasabb színvonalú szolgáltatások bizonyítéka, s ebben a módszertani tevékenységnek jelentős része van.

Nincsenek meg mindenütt a szolgáltatásokhoz szükséges feltételek. Például sokkal több

igény kerül felszínre, ha a módszertanos rendszeresen látogatja a kölcsönzési idő alatt könyvtárait, mint ott, ahol e munkát elhanyagolták. Ehhez persze fáradságot nem ismerő módszertanos kell, autó, amivel közlekedik, tanácsait meghallgató községi könyvtáros stb. Itt kell megjegyezni, hogy a kölcsönzési idő alatti látogatások száma – mindenütt – a szükségesnél kevesebb! A tartalmi, olvasószolgálati munka színvonalának javítása érdekében ezen feltétlenül változtatni kell!

A szolgáltatásokhoz, a közvetítéshez, az információk gyorsabb áramoltatásához szükséges lenne (vajon megvalósul-e valaha?), hogy minden ellátóhelyen legyen telefon!

Újra hangsúlyozom, hogy a hálózati alközpontokban a különböző munkaterületek szakemberei kevésbé segítik a hálózati munkát. A munkaköri leírások nem tartalmazzák a szakmódszertani feladatokat, ennek következtében az érintettek a segítségadásban kevésbé vesznek részt. Úgy vélik, ehhez semmi közük. Ha valamilyen kényszerítő okból mégis kénytelenek segíteni, azt sokszor úgy tekintik, mintha a módszertanosok helyett dolgoztak volna.

Meg kell valósítani, hogy a jövőben ne csak a módszertani könyvtárosoknak kelljen dolgozni a hálózatért! Olyan szervezeti egységeket kell létrehozni, amelyek könyvtári tevékenységét egész kör segíti: a könyvtári munka egy-egy területének alapos ismerői. Tehát a szakreferenseknek részt kell vállalniuk a könyvtári tevékenység minden területén.

A hálózati módszertani munkának sok segítséget adhat a szakfelügyelet is. E két munkának olajozott fogaskereknek módjára kell kapcsolódnia egymáshoz. A jó szakmai irányítás és gondozás esetén egymás hajtóerejévé válhat a szakfelügyeleti és módszertani tevékenység, kölcsönösen hatnak egymásra és kiegészítik egymást. Bár sok az azonosság a két területen, de a hálózati munkát nem helyettesíti a „hatalmi” pozícióval rendelkező szakfelügyelet.

Milyen tevékenységet végeznek a módszertani könyvtárosok? A könyvtárak egyenlőtlen fejlődéséből adódik, hogy hálózatonként mást és mást. Ami az egyik helyen eredmény, a másik hálózatban nem az. Egyik helyen „manuálisan” is segíti a központ a könyvtárakat, másutt viszont erősödik a tanácsadás, a módszerek átadása. A helyi körülményeket figyelembe véve esetleg jó lehet mindkettő. A kis könyvtárakban nagyon sok olyan tennivaló

van, ami felülről nemcsak irányítást, de hozs-
szan tartó gyakorlati segítségadást is igényel.
Ilyen a kettős funkciójú könyvtárak létrehozá-
sa, az iskolai könyvtárak állományának leltáro-
zása, átvétele stb. Ha a szükség úgy kívánja (és
nem is kevészer), el kell végezni egy-egy
könyvtár használható állapotba hozatalát is.

Sajnos sok esetben a hangsúly az adminiszt-
rációs teendők végzésére került, s a lényegi
kérdésekre kevesebb idő jutott. Apró rész-

problémák megoldásába bonyolódtak, s nem
mindig ismerték fel a terület legfontosabb
teendőit.

A leírt hibák folyamatos, kitartó, tervszerű
munkával és összefogással megszüntethetők.
Így az eddigi is figyelemre méltó eredmények
tovább öregbithetik a Veszprém megyei köz-
művelődési könyvtárhálózat országos jó hírét.

Kovács Emil

Kérdezz–felelek

**Egy könyvtár igazgatója kérdezi a gyer-
mekgondozási szabadság letelte után járó
pótszabadság mértékéről:**

*„Az egyik könyvtárosunk 1985 októberében
szült. A gyermekgondozási segélyt gyermeke há-
roméves koráig igénybe veszi, így 1988 októberé-
ben munkába fog állni. Azt tudom, hogy a szülési
szabadság teljes tartamára és a gyermekgondo-
zási szabadság első évére járó, még ki nem vett
rendes szabadságát a munkába állást követően ki
kell adnom. Viszont nem vagyok biztos a munk-
kaviszonyban töltött ideje alapján öt megillető
pótszabadság mértékében. Munkaviszonyának
kezdő időpontja ugyanis 1983. szeptember 8.
Ennek megfelelően sem 1985-ben, sem 1986-ban
nem volt jogosult pótszabadságra, mert nem töl-
tött legalább három naptári évet munkaviszony-
ban. 1987-re és 1988-ra viszont már egy-egy
munkanap pótszabadság jár neki. Kérdés, hogy
az elmaradt szabadságának a kiadásakor az évi
egy munkanap pótszabadságot is figyelembe kell-e
venni, vagy nem.”*

Válasz:

A könyvtáros – bár ez az igazgató leveléből
nem állapítható meg – az 1985. évre járó teljes
szabadságát annak idején feltehetőleg kivette.
Nem tudta kivenni azonban szülési szabadsá-
gának 1986-ra eső részét, majd az azt követő
gyermekgondozási szabadság első évére járó
szabadságát. Ezt az elmaradt szabadságot fogja
1988 októberében, munkába állása után meg-
kapni. Ez a szabadság nem lehet több, mint
amennyi öt 1986-ban, illetve 1987-ben megil-
lette volna. Vagyis az évi egy munkanap pót-

szabadságot az 1986. évre járó szabadsága ki-
számításakor nem lehet figyelembe venni, az
1987-re járónál azonban igen.

Megjegyezzük még, hogy ha a könyvtáros az
első gyermekét szülte 1985-ben, akkor az arra
az évre, továbbá az 1986. és 1987. évre járó
szabadság kiszámításakor az egy gyermek utá-
ni – az Mt. V. 47. paragrafusának (2) bekezdé-
se alapján járó – két munkanap pótszabadságot
is figyelembe kell venni. 1985-re tehát a 15
munkanap alapszabadságon felül két munka-
nap, 1986-ra ugyanennyi, 1987-re pedig a
 $15 + 1 + 2 = 18$ munkanapnak a január 1-jétől a
gyermekgondozási szabadság első évének le-
teltéig járó arányos rész is megilleti.

**Egy gazdasági vezető kérdezi a szakmun-
kástanuló-idő beszámításáról:**

*„Két dolgozónk esetében is felvetődött a kér-
dés, hogy a szakmunkástanulói minőségben eltöl-
tött időt lehet-e munkaviszonyban töltött időnek
tekinteni. Kérem tájékoztatásukat.”*

Válasz:

A kérdésre választ adó szabályt a 17/1979.
(XII. 1.) MüM számú rendelet tartalmazza
(lásd a *Művelődési Közlöny* 1982. évi 11. szá-
mát).

Eszerint az 1950. január 1-je előtti szak-
munkástanuló-időt (a tanoncidőt is) munkavi-
szonyban töltött időként kell figyelembe ven-
ni. Az említett időpont után szakmunkástanu-
lóként töltött idő a munkaviszonyban töltött
időbe nem számítható be.